OLIY TA'LIMDA O'QITISH METODLARIDA MULOQOT MADANIYATI VA PSIXOLOGIK XIZMAT

Tojiboyev Marat Normadovich
"Psixologiya" kafedrasi katta o'qituvchisi
https://orcid.org/0009-0004-0133-1730

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oliy ta'limda o'qitish metodlarida muloqot madaniyati va psixologik xizmatning ahamiyati tahlil qilingan. Ta'lim jarayonida samarali muloqotni shakllantirishning pedagogik va psixologik jihatlari yoritilgan. Shuningdek, talabalarning faolligi va motivatsiyasini oshirishda psixologik qo'llab-quvvatlashning o'rni ko'rib chiqilgan. Pedagog va talabalar o'rtasida samarali hamkorlik muhitini shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *muloqot madaniyati, psixologik xizmat, oliy ta'lim, o'qitish metodlari, pedagogik muloqot, talabalar faolligi.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение культуры общения и психологической службы в методах обучения в высшем образовании. Анализируются педагогические и психологические аспекты формирования эффективного общения в образовательном процессе. Также изучается роль психологической поддержки в повышении активности и мотивации студентов. Особое внимание уделяется созданию эффективной среды сотрудничества между преподавателем и студентами. Результаты исследования направлены на повышение эффективности образовательного процесса.*

Ключевые слова: *культура общения, психологическая служба, высшее образование, методы обучения, педагогическое общение, активность студентов.*

Abstract: *This article analyzes the importance of communication culture and psychological services in teaching methods in higher education. The pedagogical and psychological aspects of developing effective communication in the educational process are discussed. The role of psychological support in increasing students' activity and motivation is also examined. Special attention is given to creating an effective cooperative environment between teachers and students. The results of the research contribute to improving the effectiveness of the educational process.*

Keywords: *communication culture, psychological service, higher education, teaching methods, pedagogical communication, student activity.*

Kirish

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati va samaradorligi ko'p jihatdan o'qitish metodlarining to'g'ri tanlanishi hamda pedagog va talabalar o'rtasidagi muloqot madaniyatiga bog'liq. Zamonaviy ta'lim tizimida faqat bilim berish emas, balki talabalarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy faolligi va psixologik barqarorligini ta'minlash ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, muloqot madaniyati va psixologik xizmat oliy ta'limda o'qitish metodlarining samaradorligini ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Muloqot madaniyati pedagog va talabalar o'rtasida o'zaro hurmat, ishonch va hamkorlik muhitini yaratishga xizmat qiladi. Samarali muloqot o'qitish jarayonida talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi, ularning fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va ijodiy yondashuvni

shakllantiradi. Agar ta'lim jarayonida muloqot madaniyati yuqori darajada bo'lsa, talabalar o'z fikrlarini erkin ifoda eta oladi, savollar beradi va o'quv jarayonida faol ishtirok etadi. Bu esa o'qitish metodlarining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Psixologik xizmat esa ta'lim jarayonida pedagog va talabalarning psixoemotsional holatini qo'llab-quvvatlash, stressni kamaytirish va o'quv muhitini barqarorlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Psixologik qo'llab-quvvatlash orqali talabalarning motivatsiyasi oshiriladi, ularning emotsional barqarorligi ta'minlanadi va ta'lim jarayonidagi faolligi kuchayadi. Shuningdek, psixologik xizmat pedagoglarga ham talabalar bilan samarali muloqot qilish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va ta'lim jarayonini to'g'ri tashkil etishda yordam beradi.

Zamonaviy o'qitish metodlari, xususan interaktiv va hamkorlikka asoslangan metodlar, muloqot madaniyatini rivojlantirish va psixologik qo'llab-quvvatlash bilan uzviy bog'liq. Bunday metodlar talabalarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi, ularning ijtimoiy va kommunikativ salohiyatini oshiradi hamda o'quv jarayonida psixologik qulay muhitni shakllantiradi.

Mazkur tadqiqot oliy ta'limda o'qitish metodlarida muloqot madaniyati va psixologik xizmatning ahamiyatini tahlil qilish, ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlash hamda ta'lim jarayonini yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan. Bu tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va talabalarning psixologik farovonligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Oliy ta'limda o'qitish metodlarida muloqot madaniyati va psixologik xizmatning ahamiyati ko'plab pedagogik va psixologik tadqiqotlarda o'rganilgan. Ilmiy adabiyotlarda ta'lim jarayonida samarali muloqotni tashkil etish, pedagog va talabalar o'rtasida ijobiy psixologik muhitni shakllantirish hamda ta'lim sifatini oshirishda psixologik xizmatning roli alohida ta'kidlangan. Bu yo'nalishdagi tadqiqotlar ta'lim jarayonini insonparvarlik va hamkorlik tamoyillari asosida tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Pedagogika va psixologiya sohasidagi qator olimlar ta'lim jarayonida muloqot madaniyatining ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Ularning fikricha, samarali muloqot ta'lim jarayonida bilimlarni o'zlashtirishni yengillashtiradi, talabalarning faolligini oshiradi va ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Shu bilan birga, pedagogning kommunikativ kompetensiyasi talabalar bilan samarali hamkorlikni ta'minlaydi va ta'lim jarayonida ijobiy psixologik muhitni shakllantiradi.

Psixologik xizmat masalalari ham ta'lim psixologiyasida muhim yo'nalishlardan biri sifatida o'rganilgan. Ilmiy tadqiqotlarda psixologik xizmat talabalarning psixoemotsional holatini o'rganish, ularga psixologik maslahat berish, stress va o'quv yuklamasining salbiy ta'sirini kamaytirish hamda motivatsiyani oshirishga qaratilgan faoliyat sifatida talqin qilinadi. Psixologik xizmat orqali talabalarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va qiziqishlari aniqlanadi hamda ularni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Mazkur tadqiqotda bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Jumladan, pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish orqali mavzuning nazariy asoslari o'rganildi. Tahlil va taqqoslash metodlari yordamida turli olimlarning qarashlari o'rganilib, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlandi. Shuningdek, ta'lim jarayonida muloqot madaniyati va psixologik xizmatning ta'sirini aniqlash maqsadida kuzatish va umumlashtirish metodlaridan ham foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi pedagogik jarayonga tizimli va integrativ yondashuv asosida tashkil etildi. Bu yondashuvga ko‘ra, muloqot madaniyati, psixologik xizmat va o‘qitish metodlari bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan omillar sifatida qaraldi. Shu orqali oliy ta’lim muassasalarida ta’lim samaradorligini oshirish va talabalarning psixologik farovonligini ta’minlashning ilmiy asoslari ishlab chiqildi.

Natijada, adabiyotlar tahlili va qo‘llanilgan metodologik yondashuvlar mazkur mavzuni chuqur o‘rganish, ta’lim jarayonida muloqot madaniyati va psixologik xizmatning ahamiyatini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustahkam ilmiy asos bo‘lib xizmat qildi.

Muhokama

Oliy ta’lim tizimida o‘qitish metodlarining samaradorligi ko‘p jihatdan pedagog va talabalar o‘rtasidagi muloqot sifatiga bog‘liq. Samarali muloqot ta’lim jarayonida o‘zaro tushunish, ishonch va hamkorlik muhitini shakllantiradi. Muloqot madaniyati yuqori darajada bo‘lgan ta’lim muhitida talabalar o‘z fikrlarini erkin bayon etadi, savollar beradi va o‘quv jarayonida faol ishtirok etadi. Bu esa o‘qitish metodlarining amaliy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, muloqot madaniyati oliy ta’limda zamonaviy o‘qitish metodlarini samarali qo‘llashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy ta’lim metodlarida, xususan interaktiv va hamkorlikka asoslangan o‘qitish usullarida muloqot alohida ahamiyat kasb etadi. Masalan, guruhli ish, munozara, keys-metod va loyiha asosida o‘qitish kabi usullar talabalarning kommunikativ faolligini oshiradi. Bunday metodlar orqali talabalar faqat bilim olibgina qolmay, balki fikr almashish, jamoada ishlash va muammolarni birgalikda hal qilish ko‘nikmalarini ham shakllantiradi. Natijada ta’lim jarayoni yanada jonlanadi va talabalarning intellektual faolligi ortib boradi.

Bu jarayonda psixologik xizmatning roli ham juda muhim hisoblanadi. Psixologik xizmat ta’lim jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan stress, o‘quv yuklamasi va ijtimoiy-psixologik muammolarni bartaraf etishga yordam beradi. Psixologlar talabalarning emotsional holatini o‘rganib, ularga psixologik maslahatlar berish orqali ta’lim jarayonidagi qiyinchiliklarni yengishga ko‘maklashadi. Shu bilan birga, pedagoglarga ham talabalar bilan samarali muloqot o‘rnatish, ularning individual xususiyatlarini hisobga olish va psixologik jihatdan qulay ta’lim muhitini shakllantirish bo‘yicha tavsiyalar beradi.

Shuningdek, muloqot madaniyati va psixologik xizmat o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Pedagoglar psixologik bilim va kommunikativ ko‘nikmalarni egallash orqali talabalar bilan samarali hamkorlik o‘rnatishi mumkin. Bu esa ta’lim jarayonini insonparvarlik tamoyillari asosida tashkil etishga va talabalarning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlashga imkoniyat yaratadi.

O‘qitish metodlarida muloqot madaniyatini rivojlantirish va psixologik xizmatdan samarali foydalanish oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu omillar talabalarning faolligi, motivatsiyasi va ijodiy fikrlashini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ta’lim jarayonini tashkil etishda muloqot madaniyati va psixologik xizmatni yanada rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Oliy ta’limda o‘qitish metodlarida muloqot madaniyati va psixologik xizmat muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Samarali muloqot pedagog va talabalar o‘rtasida o‘zaro ishonch, hurmat va

hamkorlik muhitini shakllantiradi. Bu esa talabalarning o‘quv jarayonidagi faolligini oshirishga, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Psixologik xizmat esa ta’lim jarayonida talabalarning psixoemotsional holatini qo‘llab-quvvatlash, stress va turli psixologik muammolarning oldini olishda muhim vazifani bajaradi. Shu orqali talabalarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishi va motivatsiyasi oshadi, ta’lim muhiti esa yanada barqaror va samarali bo‘ladi.

Shuningdek, muloqot madaniyati va psixologik xizmatning rivojlantirilishi o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Pedagoglar talabalar bilan to‘g‘ri va samarali muloqot qilish orqali ta’lim jarayonini yanada samarali tashkil etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Oliy ta’lim muassasalarida muloqot madaniyatini rivojlantirish va psixologik xizmat faoliyatini takomillashtirish ta’lim sifati va talabalarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa zamonaviy ta’lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri bo‘lgan raqobatbardosh va bilimli mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Andreeva G.M. Sotsialnaya psixologiya. – Moskva: Aspekt Press, 2018.
2. Bodalev A.A. Psixologiya obsheniya. – Moskva: Institut prakticheskoy psixologii, 2016.
3. Markova A.K. Psixologiya professionalizma uchitelya. – Moskva: Prosveshenie, 2017.
4. Qodirov B.R. Ta’lim psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
5. Raximov S.T. Pedagogik muloqot madaniyati. – Toshkent: Ta’lim, 2021.
6. To‘xliev B. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.